

Volg het nieuws (kritisch)!

In Nederland kennen we ruim 45 verschillende kranten en tientallen tijdschriften en opiniebladen. Elke avond zijn er meerdere actualiteitenprogramma's op tv en op de radio en digitaal kun je zowat 24 uur per dag nieuws horen en lezen. Waarom vinden we nieuws zo belangrijk? En wanneer is iets eigenlijk 'nieuws'?

5 Nieuwsfuncties

Nieuws speelt een belangrijke rol in een democratische samenleving. Burgers kunnen alleen meedoen, meedenken en meebeslissen als zij goed geïnformeerd zijn over zaken. In het kader van het democratische proces worden de volgende functies toegekend aan het nieuws en aan nieuwsmakers ('de media' of 'de pers'):

10 *Agendafunctie* – Journalisten doen onderzoek naar en verslag van allerlei maatschappelijke zaken en problemen. Zo komen deze zaken onder de aandacht ('op de agenda') bij burgers en politici.

Spreekbuisfunctie – Verschillende mensen en groeperingen kunnen via de media hun ideeën kenbaar maken en hun verhaal doen. Zo komt naar boven wat er leeft in de samenleving.

15 *Controlerende functie* – Journalisten onderzoeken of de overheid haar werk goed doet, zich aan de regels houdt en de rechten van burgers naleeft – en informeert de burgers hierover. Zo kunnen misstanden aan het licht komen en aangepakt worden.

Commentaarfunctie – Via de media kunnen mensen hun mening geven over zaken, bijvoorbeeld in columns en ingezonden brieven, blogs of vlogs, interviews, etcetera.

20 *Opiniërende functie* – Op basis van de informatie die zij via de media krijgen kunnen mensen over zaken nadenken en zich er een mening over vormen.

Daarnaast hebben de media natuurlijk een ontspannings- en amusementsfunctie. Die functie wordt echter vaak gecombineerd met de informerende of 'educatieve' functie. Bij het lezen van tijdschriften beleven mensen bijvoorbeeld plezier aan leuke nieuwtjes, 'handige weetjes', columns of persoonlijke levensverhalen van anderen. Ook naar actualiteiten- en praatprogramma's, zoals *De Wereld Draait Door* of *RTL Late Night*, kijken mensen zowel omdat ze het leuk en interessant vinden als om op de hoogte te blijven. Soms is een actualiteitenprogramma doelbewust grappig. Ken je bijvoorbeeld het satirische nieuwsprogramma *Zondag met Lubach*? Maar ook veel andere programma's zijn een mix van amusement en informatie, denk aan *Proefkonijnen*, *3opReis* of *Keuringsdienst van Waarde*. Zulke programma's worden ook wel 'edutainment' genoemd.

30 Nieuwsselectie en -presentatie

In een democratie wordt grote waarde gehecht aan een groot en divers nieuwsaanbod. In Nederland kennen we een heel scala aan kranten, tijdschriften, websites en televisieprogramma's, die elk het nieuws op een eigen manier brengen – of soms heel ander nieuws brengen. Verschillen in nieuwsselectie en -presentatie zijn voornamelijk afhankelijk van het medium en de doelgroep. Zo kan iets voor een tijdschrift dat wekelijks of maandelijks verschijnt wel interessant zijn, maar niet voor de krant of het tv-journaal. Een politicus die wat zegt over integratie is niet interessant voor een website die alleen over economie bericht. En een buurman die zijn mening geeft over de Nederlandse economie is geen nieuws - tenzij die buurman de topman van de Rabobank is.

40 Een journalist die werkzaam is voor een bepaald medium, vraagt zich altijd af of een onderwerp of bericht van belang is ('nieuws' heeft) voor zijn of haar publiek. Daarnaast zijn er een aantal algemene criteria die maken of iets 'nieuws' is: *actualiteit* (hoe recenter het gebeurde, hoe nieuwswaardiger), *nabijheid* (hoe dichtbij speelt een gebeurtenis zich af, in geografisch of mentaal opzicht?), *controversie* (mensen zijn van nature geïnteresseerd in conflicten, in problemen en tegenstellingen), *bekendheid* (publieke personen of bekende organisaties spelen vaker een rol in het nieuws dan anonymi), *uitzonderlijkheid* (nieuws is dat wat afwijkt van de gebruikelijke gang van zaken, wat ongewoon, nieuw, eigenaardig of anderszins opvallend is), en *impact* (de (mogelijke) gevolgen van het nieuws bepalen mede de nieuws waarde ervan). En in deze moderne tijd is ook *de beschikbaarheid van beeldmateriaal* een belangrijk criterium.

50 In principe heeft in een democratie iederéén het recht op 'vrije nieuwsgaring', maar die taak wordt in de praktijk vooral uitgevoerd door professionele journalisten. Zij stellen zich tot doel om het nieuws 'waarheidsgetrouw, onafhankelijk, *fair* en met open vizier' te brengen, zo lezen we op de site van de Nederlandse Vereniging voor Journalisten. Internationaal hebben beroepsjournalisten criteria voor hun werkwijze opgesteld, die deze uitgangspunten moeten garanderen. Belangrijke journalistieke principes zijn bijvoorbeeld het checken van feiten, het inzichtelijk maken van je werkwijze en van gebruikte
55 bronnen (hoe ben je als journalist aan bepaalde informatie gekomen?), het gebruik van meerdere, onafhankelijke bronnen, en de toepassing van hoor- en wederhoor (betrokkenen met verschillende standpunten over een onderwerp aan het woord laten en een persoon of organisatie over wie je informatie naar buiten wilt brengen eerst de kans geven te reageren).
60 Professionele journalisten doen bovendien veel meer dan het doorgeven van 'droge feiten', zij brengen ook achtergronden en analyses bij een bericht. Dit duiden van het nieuws, het bieden van een context om nieuws goed te kunnen 'plaatsen', is de grote meerwaarde van goede journalistiek.

Internet & sociale media

65 Met de komst van het internet als nieuw massamedium, van smartphones en van 'sociale media', is de omgang met nieuws en informatie sterk veranderd. Internet heeft allerlei bestaande informatiebronnen veel gemakkelijker toegankelijk gemaakt. Dankzij smartphones kan iedereen op elk moment internet checken en het nieuws lezen. En via sociale media wordt nieuws heden ten dage ultrasnel gedeeld en verspreid, en is er veel meer interactie over. Daarnaast werd het hele proces van nieuwspublicatie overhoopgehaald: iedereen met een
70 smartphone of computer kan op internet en op sociale media artikelen en berichten plaatsen, zonder tussenkomst van bijvoorbeeld een eindredacteur of uitgever. Deze ontwikkelingen zetten de informerende en controlerende rol van de media onder druk en maken het systeem kwetsbaar voor 'nepnieuws'. Tijdens de Amerikaanse verkiezingen van 2016 bleek bijvoorbeeld dat Russische 'trollsites' met nepnieuws probeerden kandidaat Hillary Clinton een negatief imago te bezorgen, om zo het stemgedrag van mensen te beïnvloeden. En rond aanslagen bij de marathon van Boston en recentelijk in Las Vegas gingen via Twitter berichten met foutieve namen van daders rond.
75 Een ander potentieel gevaar is de zogeheten 'filterbubbel'. Bedrijven als Facebook en Google gebruiken software om de informatie te ordenen die iemand te zien krijgt op zijn profiel of bij een zoekopdracht. De informatie wordt afgestemd op iemands eerdere zoekgedrag, sitebezoek en eventueel zelf aangegeven interesses. Zo ontvangt iedereen steeds meer 'zijn eigen' advertenties én zijn eigen nieuws. Dat dient enerzijds een zakelijk belang van de socialmediabedrijven, want zij verdienen aan advertenties en de adverteerders betalen om de beoogde doelgroep te bereiken. Maar veel mensen vinden het zelf ook handig om zo veel mogelijk gewenste en zo min mogelijk 'irrelevante' informatie te ontvangen. Een nadeel van dit filteren van informatie is alleen, dat je zo steeds minder in
80 aanraking komt met informatie die anders is dan wat je al kent en zelf opzoekt. Op die manier kan een schijnwerkelijkheid ontstaan: je krijgt dan onterecht de indruk dat de meeste mensen hetzelfde denken en dezelfde interesses hebben als jij en verliest andere denkbeelden uit het oog. Deze problemen benadrukken eens te meer het belang van betrouwbare en kwalitatief goede journalistiek. Maar als burger heb je ook een eigen verantwoordelijkheid: informeer jezelf zo volledig mogelijk, gebruik meerdere media en bronnen, en volg het nieuws kritisch!
90

Bronnen: mens-en-samenleving.infonu.nl/communicatie/5563-nieuws-wat-haalt-wel-of-niet-de-krant.html, www.mensenrechten.nl (pagina 'Een vrije pers voor een vrije keuze'), www.nvj.nl (website Nederlandse Vereniging voor Journalistiek), www.maatschappijkunde.nl/kerndoelen/massamedia/